

SERRA

D'OR

Vidal i Barraquer,
cardenal de la pau i la justícia

Armand Puig i Tàrrach

Josep M. Cadena.

Periodista i crític d'art

David Pagès i Cassú

Manifestacions

Francesc Fontbona

Olga Sacharoff o la «joie de vivre»

Bernat Puigdollers

Els Capmany,

del coneixement a la identitat

Josep Fornés

La Villarroel

Marta Monedero

La Mostra Internacional

de Films de Dones

Nina Valls

702

JUNY 2018 • 5,90 €

La Mostra Internacional de Films de Dones

Restituir les genealogies de les cineastes

per Nina Valls

Cartell de la 26a Mostra Internacional de Films de Dones. Des de 2012, el format de la Mostra va passar d'una programació de dues setmanes anuals a una de contínua.

“

En època de crisi hem de fomentar el treball en xarxa.

”

La Mostra Internacional de Films de Dones celebra enguany la vint-i-sisena edició. Com cada any al mes de juny, tenim cita amb el panorama internacional més interessant del cinema fet per dones. És una oportunitat per a conèixer les tendències contemporànies més suggestives del cinema feminista i recuperar les filmografies de directores d'altres generacions. Marta Selva i Anna Solà, de la cooperativa Drac Màgic, són les directores i impulsores d'aquesta iniciativa que es va gestar el 1993. Des de llavors ha plogut molt: les motivacions, els reptes, les circumstàncies han anat canviant. Ara la responsable de programació i continguts editorials de la Mostra és Marta Nieto, amb qui ens trobem per parlar de la trajectòria i el balanç que fan del festival, de com s'ha anat transformant en sintonia amb els temps i què en podem esperar en aquesta nova edició.

Vint-i-sis anys de recorregut és un mèrit incontestable que parla de tenacitat, bagatge i consolidació. «Quan l'Anna i la Marta van començar, van haver de picar pedra per explicar a partir del no-res el perquè d'un festival de cinema de dones», relata Nieto. Tots aquests anys han servit perquè s'hagi entès i posat en valor tota aquesta feina. «Nosaltres consolidem des de la fragilitat. És un *savoir faire* amb el qual hem après a viure, a sobreviure i a treballar amb comoditat.» Tot i que les relacions amb les administracions han millorat i això garanteix la continuïtat del festival pel que fa al finançament, Nieto parla amb la cautela de qui sap que en l'àmbit de la cultura i en els temps que vivim tot és provisional. «Això dels pressupostos està consolidat fins que no es digui el contrari.»

Els temps canvien i els festivals també

L'any 2012, el festival va viure un punt d'inflexió quan l'equip va decidir canviar el format de la Mostra: d'una programació de dues setmanes anuals a una de contínua. Va ser una aposta de transformació amb una motivació política de fons. «Ser un festival amb pel·lícules feministes que habitualment no són presents enlloc i amb moltíssima oferta d'activitats paral·leles, xerrades, tallers, era molt interessant», assegura Nieto. Però calia que l'ocupació de les pantalles amb aquestes narratives es produís

Algunes de les propostes que els han cridat l'atenció ja confirmades per a la mostra de juny:

La darrera pel·lícula de María Cañas, *La cosa vuestra*, que s'acosta als rituals de les festes de San Fermín a partir de la reutilització d'imatges.

També s'ha programat el darrer film de María Ruido, *Mater Amatíssima*, al voltant de les maternitats en la història del cinema.

Desierto en tu mente, de Marta Grimalt, un exercici surrealista de protopunk cinematogràfic.

L'estructura del nou format del festival es basa, a grans trets, en quatre pilars que serveixen per a sostenir la programació estable al llarg de tot l'any:

- * Cicle «Pensadores», en col·laboració amb La Bonne.
- * Col·laboració amb Casa Amèrica Catalunya per recuperar les pioneres del documental llatinoamericà.
- * Col·laboració amb la Filmoteca.
- * Manifestos Fílmics Feministes en col·laboració amb el CCCB.

durant tot l'any. «Podia ser festiva, però relegar-la a quinze dies ja no era suficient.» El rèdit final, segons Nieto, és molt positiu i l'augment d'espectadors, sobretot els darrers anys, ho certifica.

L'estructura del nou format del festival es basa, a grans trets, en quatre pilars que serveixen per a sostenir la programació estable al llarg de tot l'any. El primer és el cicle «Pensadores» que organitzen conjuntament amb La Bonne, el Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaïson. Té lloc entre febrer i març i és la inauguració del festival. Aquest 2018 s'ha dedicat a la pensadora feminista Kate Millett, de qui s'han pogut veure alguns dels seus assajos filmics; l'any passat, l'homenatjada fou Donna Haraway. Però el format és molt flexible i s'adapta a les ocasions que sorgeixen: aquest any el tret de sortida del festival el va donar la retrospectiva «Ida Lupino, davant i darrere la càmera», coincidint amb el centenari del naixement de l'actriu i cineasta. Organitzat conjuntament amb la Filmoteca de Catalunya, el programa es va encetar el 9 de febrer i es va cloure el 21 de març.

El segon pilar és la col·laboració amb Casa Amèrica Catalunya que van iniciar fa quatre anys, «amb la qual hem desenvolupat una feina molt maca per recuperar les pioneres del documental llatinoamericà». En aquesta edició ja s'han centrat en documentalistes actuals amb els treballs de l'argentina Albertina Carri, la paraguaiana Paz Encina i la xilena Lissette Orozco, que des de perspectives diferents s'apropen a les pèrdues i els silencis de les dictadures que han patit de prop. En tercer lloc, la col·laboració amb la Filmoteca es manté més que ferma, amb la programació del que havia sigut el festival de sempre durant les dues setmanes del mes de juny, a més d'altres retrospectives que poden aparèixer, com la de Lupino o la de Chantal Akerman que es va fer fa un parell d'anys. Finalment, Manifestos Fílmics Feministes és el programa que fan conjuntament amb el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. Es tracta d'una «programació molt eclèctica, però que sempre busca una línia programàtica de manifest». Té lloc el mes de novembre i serveix per a cloure el festival.

«La nostra proposta era clara: en època de crisi hem de fomentar el treball en xarxa», exposa Nieto, «perquè així és com hem sortit de totes les grans crisis. És una de les eines que tenim per resistir les entitats que venim dels moviments socials. Aquesta xarxa es fa treballant de manera molt col·laborativa i posant més amor i recursos compartits en diferents etapes de l'any. Crec que ens la juguem en els detalls: cuidant el programa que fem amb cada institució, tractant amb subtilesa i de manera més específica les directores que triem i sabent per què les triem, tenint cura d'explicar-nos d'una manera diferent. Tenim tan poques pantalles, que no n'hi ha cap que hi sigui per una raó gratuïta o per una conveniència.»

Redefinir-se: més enllà d'etiquetes i cotilles

Des que va néixer la Mostra, el panorama de festivals de cinema ha canviat substancialment i aquestes transformacions les han obligat a repensar-se constantment com a col·lectiu. Una de les circumstàncies amb què es troben ara és que hi ha moltes més iniciatives que programen films dirigits per dones. «Això és una meravella!», exclama Nieto. «En el sentit que ens sentim molt més alleugerides de no haver d'anar darrere de l'actualitat, de la novetat o de "l'opera prima de". Aquestes *opere prime* estan trobant bons altaveus i pantalles. Per tant, nosaltres podem dedicar-nos a una feina de monogràfics, de retrospectives, de relectura d'imatges, de restaurar les genealogies que existeixen en el cinema fet per dones, però de les quals molt sovint som arrencades.»

En aquest sentit, Nieto parla de les etiquetes enganyoses i problemàtiques que s'utilitzen, com ara les de «pioneres» o «nous talents femenins». En primer lloc, perquè sovint amaguen el que han fet altres dones abans; després, perquè sempre hi ha noves mirades sobre aquell tros de món que s'explica, i finalment, perquè parlar dels «nous talents femenins», argumenta Nieto, «és un miratge. Quan només poses la vista en aquelles noves realitzadores, pot passar que quan vulguin fer una segona pel·lícula ja no seran noves i estarem altra vegada fomentant aquest sostre de vidre tan tediós que impedeix que es naturalitzi un 50-50, una producció més femenina, més feminista o el que hagi de ser, més *queer* o més diversa.»

Cada any, dins el marc de la Berlinale, hi ha la trobada de festivals internacionals de cinema de dones en què participen certàmens com els de Créteil, Dortmund, Marsella, Brussel·les o Seül, entre d'altres; amb els quals comparteixen unes especificitats que altres festivals no tenen. Per tant, poden posar en comú les seves preocupacions, que van canviant amb el temps. En aquest moment, per exemple, les agendes polítiques i socials estan posant sobre la taula qüestions feministes determinants. Hem vist com en el cinema, en el periodisme i en altres sectors les dones han dit prou i han exigut que s'atenguin les seves demandes. Davant d'aquest rol preponderant de les dones en els corrents principals del cinema, es plantegen interrogants com ara «quin és, a partir d'ara, el paper dels festivals de cinema de dones?», o bé «com ens desfem d'aquella etiqueta que per a nosaltres mai no va ser una cotilla, però que és llegida així pels possibles públics?». Trobades com aquesta de Berlin serveixen per a reflexionar-hi conjuntament i mirar de trobar alternatives.

El component màgic d'una programació

A la Berlinale i en d'altres mostres també aprofiten per a fer alguna troballa interessant. Aconseguir programar aquestes pel·lícules a la Mostra no sol ser tan complicat com

podria semblar. «Nosaltres sabem que hi ha una “geopolítica” de festivals de cinema i que, com a certamen no competitiu que som, ocupem una posició molt concreta. Tot i així, no sol ser difícil», assegura Nieto. «En aquests grans festivals, hi ha tantes pel·lícules que passen desapercebudes! Nosaltres treballem amb la tranquil·litat de fixar-nos en aquelles perles que ningú més no veu. Això ens posa les coses una mica fàcils. Tenim l'ull entrenat per a trobar l'or entre la sorra.» A més, reben centenars de films més a través de la convocatòria de la Mostra i un comitè de set persones s'encarrega de fer-ne la selecció. Nieto comenta algunes de les propostes que els han cridat més l'atenció i que, quan fem l'entrevista, ja estan confirmades per a la mostra de juny.

Sally Gutiérrez serà aquí per presentar el documental *Ta acordaba ba tu el Filipinas*, que «ens ha agradat molt per la seva manera d'acostar-se a la història política de les Filipines amb una mirada anticolonial». Després, *Todas as mulleres que coñezo*, de la gallega Xiana Gómez-Díaz, «és un film petit, però molt revelador»: a través de la conversa informal d'un grup de dones joves que parlen de les seves experiències en l'àmbit públic, el film revela com allò que podria semblar anecdòtic en el cas individual adquireix, per acumulació, una significació social ben diferent. En la línia de recuperar filmografies i cineastes, aquest any la Mostra retrà homenatge a Cecilia Bartolomé amb *Después de...* «Ens sembla que precisament ara és molt oportú fer un exercici col·lectiu de revisió de la pel·lícula: va ser filmada entre el 79 i el 81 i retrata la societat espanyola d'aquell moment de transició, però no es va poder estrenar immediatament, ja que hi va haver un pacte de silenci, no se'n podia parlar, potser perquè aquells punts suspensius del títol encara no eren prou fermes...»

D'altra banda, «cada vegada hi ha més tendències artístiques enfocades a la reutilització i “resignificació” d'imatges», observa Nieto. «Em sembla molt interessant perquè suggereix explícitament o implícitament un pacte deontològic: al segle XXI no es poden filmar més imatges. N'hi ha tantes!» En aquesta línia, «en el programa de juny tindrem la darrera pel·lícula de María Cañas, *La cosa vuestra*. Amb el seu estil habitual, s'acosta als rituals de les festes de San Fermín a partir de la reutilització d'imatges de tota mena: televisives, gravades amb el mòbil, de Youtube. I ho fa amb un mestratge únic!». Finalment, també s'ha programat «la darrera pel·lícula de María Ruido, *Mater Amatíssima*, un videoassaig que combina les imatges reapropiades de pel·lícules i reflexions pròpies al voltant de les maternitats en la història del cinema, sobretot el clàssic». En la configuració final d'una programació «sempre hi ha un component màgic d'últim moment», reconeix Nieto, «que acaba decantant les coses en el lloc on havien d'estar i que potser se t'havien escapat».

Ida Lupino: una cineasta amb un talent geniu

Qui és Ida Lupino? Podríem dir que va ser «la Bette Davis dels pobres». Així és com ella mateixa es va autodefinir, irònicament, perquè li oferien els papers que la gran estrella refusava. Tot i que el seu nom ha quedat oblidat de l'òlimp de l'*star system* hollywoodià, va ser una actriu singular que va buscar un camí propi i l'única dona, després de Dorothy Arzner, que es va fer un lloc com a directora i productora durant l'època del cinema clàssic de Hollywood dels anys cinquanta. Aquesta retrospectiva és la més completa que se li ha fet a casa nostra, amb sis dels set films que va dirigir i produir amb The Filmakers, la productora independent que va crear amb Collier Young: *Not Wanted* (1948), *Never Fear* (1949), *Outrage* (1950), *Hard, fast and beautiful* (1951), *The Bigamist* i *The Hitch-Hiker* (1953). L'obra com a cineasta s'ha acompanyat de tres pel·lícules que mostren la faceta d'actriu: *El último refugio* de Raoul Walsh, *Mientras Nueva York duerme* de Fritz Lang i *Infern privat 36* de Don Siegel. N'ha quedat fora, això sí, la producció televisiva. Lupino va dirigir un gran nombre de capítols de sèries clàssiques, entre les quals *La dimensió desconeguda*.

